

Septem artes liberales

Systém sedmi svobodných umění literárně jako první zpracoval Martianus Capella (kolem 415 n. l.) ve své encyklopedii *De nuptiis philologiae et Mercurii*. Z něho vycházel i Cassiodorus a Isidor ze Sevilly. Tento vzdělávací systém zůstal platný po celý středověk.

Kromě samotného systému do středověku přešly také učebnice těchto oborů:

- gramatika: Donatus (4. století, učitel sv. Jeronýma), *Ars grammatica* se rozpadá na část elementární gramatiky *Ars minor* a gramatiky složitější *Ars maior*, tradovalo se spolu se Serviovým komentářem, od konce 7. století do roku 1100 se dochovalo 62 rukopisů, od 11. století se více cení Priscianus; Priscianus (žil v Konstantinopoli na přelomu 5. a 6. stol.), *Institutiones grammaticae* – obsáhlá učebnice gramatiky, je zde i srovnání s řečtinou, znovu objeveno v době karolinské renesance a od té doby se užívalo jako učebnice, excerpovali z toho učenci této doby do svých vlastních učebnic; do gramatiky patřila také nauka o stylistických ozdobách (figurách a tropech), ta je ztvárněna u Horatia – List *Ad Pisones*
- rétorika: „Cicero“, spis *Rhetorica ad Herennium*, mylně připisovaný Ciceronovi, ze začátku 1. století před n. l., byly známy i Ciceronovy rétorické spisy (*De oratore*, *De inventione*)
- dialektika: Aristotelovy logické spisy v Boethiově překladu a jeho komentáře, některé Aristotelovy logické spisy ale známy až od 12. století
- aritmetika: Boethius, *De institutione arithmetica*
- geometrie: Boethius, *De institutione geometrica* – nedochováno, ale kolovaly pod jeho jménem dva jiné spisy o geometrii; Eukleides – řecký matematik kol. 300 před. n. l., žil v Alexandrii, učebnice *Elementa*, přeložil do latiny Boethius kolem roku 500, ale ve středověku byla známa pouze excerpta odtud, celé dílo až díky překladům z arabštiny ve 12. století, z Boethiova překladu jsou dodnes známy 4 různé fragmenty z doby od 9. do 11. stol., kromě toho máme palimpsest ve Veroně, který je psán písmem z konce 5. století a je tedy přímo z Boethiovy doby
- hudba: Boethius, *De institutione musica*
- astronomie: základy astronomie znala Evropa z Isidora ze Sevilly (*De natura rerum*) a z Bedy Ctihodného (stejnomený spis); Ptolemaios (Publius Claudius Ptolomaeus), 1. stol. n. l., žil v Alexandrii, jeho příbuznost s královským rodem Ptolemaiovců nebyla prokázána, *Almagest* (je to titul arabského překladu) – spis o astronomii, základní pojmy a metody, Země je považována za nehybný střed vesmíru, je zde vysvětlen pohyb ostatních planet, zatlačeno až s prosazováním Koperníkova heliocentrického názoru, vliv měl především na astronomii arabskou, od 1200 i evropskou (učilo se podle něho na univerzitách)